

TÁRSADALOMISMERET

12. évfolyam

Évi óraszám: 32

Célok és feladatok

Az önálló tematikával megjelenő, de más tantárgyak kereti között is oktatható új tárgy olyan tudásterületeken nyújt rendszeres ismereteket, amelyek közvetlenül segítik a diákok társadalmi beilleszkedését, és hozzájárulnak a tudatos életvezetés kialakításához.

A tárgy segíti a felkészülést a felelős társadalmi szerepvállalásra, a demokratikus közéletben való aktív részvételre, helytállásra a munka és az üzleti élet területén. Megismerteti a jog alapelveivel, az állam intézményeivel, a társadalom életének legfőbb vonásaival, valamint a gazdaság működésével.

A lelki jelenségek és a társas viselkedés tudományos igényű megközelítése egy igen érzékeny életkorban nyújt támpontokat a tanulóknak a mindennapos élethelyzetekben való eligazodáshoz, személyiségük és kapcsolataik tudatos formálásához, s egyúttal a humán műveltség valamennyi területén jól hasznosítható elméleti alapokkal szolgál.

A tárgy bemutatja az ezredforduló nagy civilizációs változásait, a kultúra, a társadalom, a gazdaság és a természet világában zajló folyamatok rendszerösszefüggéseit. Korunk legégetőbb kérdéseiben segít eligazodni egy olyan nemzedéknek, melynek egyéni és nemzeti identitását már a globális integrációs fejlemények által meghatározott szellemi környezetben kell felépítenie.

A tantárgy keretében a környezeti nevelés alábbi szempontjait igyekezünk megvalósítani.

A tanulók ismerjék fel a természet világa és a történelem világa közötti összefüggéseket!

A történelmi szemlélet arra figyelmeztet, hogy a különböző civilizációk, társadalmak a legrégebbi időktől fogva párbeszédet folytattak a természettel, amely nemcsak lehetőségeket biztosított, hanem korlátokat is szabott nekik. És bizony súlyos árat kellett fizetniük akkor, ha ezt nem vették figyelembe (pl. Mezopotámia, Húsvét-szigetek), ökológiai válságok, sőt katasztrófák (ha nem is földi méretekben, mint napjainkban) sajnos szép számmal előfordultak korábbi századokban, sőt ezredekben is.

Ugyanakkor tudták azt is, hogy bölcsen kell gazdálkodniuk ősök örökségével, csak így adhatják azt tovább az utánuk következő nemzedékeknek is.

Az ökológiai szemlélet ugyanúgy hasznos a történelem számára is: figyelmeztet arra, hogy a természeti körülményekhez való alkalmazkodás döntő jelentőségű egy-egy társadalom életében, ezek figyelembevétele új oldalról, más fényben tünteti fel a történelmi eseményeket.

A magyarság múltját, a különböző korokat is érdemes a természettel való együttélés különböző szakaszaiként szemlélni, új színnel gyarapítva így egy-egy kor képét (pl. a honfoglalás korának állapota vagy a XIX. századi folyószabályozási munkák).

A tanulók ismerkedjenek meg Tatabánya történetével, a város bányászati hagyományaival, emlékezzenek meg a bányásznapról, s annak okáról, az 1919-es bányász sortűz áldozatairól.

Fejlesztési követelmények

Állampolgári és társadalmi ismeretek

A társadalmi együttélés szabályainak tudatos belátáson alapuló kritikai elsajátítása.

A jogérzék és a felelősségtudat együttes fejlesztése.

Az önálló életvezetés és meggyőződés kialakításához, a mások véleményének megéréséhez és tiszteletéhez szükséges kognitív és kommunikatív képességek kibontakoztatása.

Olyan közösségi magatartás kialakítása, melyben az autonómia és a szolidaritás igénye között összhangot teremt a felismerés, hogy a közjó előmozdítása, a mások iránti türelem és segítőkészség az egyén önmegvalósításának nem korlátja, hanem elengedhetetlen feltétele.

A demokratikus gondolkodásmód jellegzetességeinek ismerete.

Az önálló értelmezés, vizsgálódás és következtetés képességének elmélyítése a személyes tapasztalatok, valamint a hagyományos és modern információforrásokból származó ismeretek feldolgozásánál.

Gazdasági ismeretek

A vállalkozói szemléletű, az egyéni és társadalmi előnyök és kockázatok mérlegelésére képes gazdálkodói magatartás kibontakoztatása.

Az alkotó munka megbecsülésén, a hivatástudat fejlesztésén alapuló pályaeorientáció elősegítése.

Gazdasági folyamatok és döntési helyzetek elemzéséhez szükséges ismeretek elsajátítása.

Pszichológia

A lelki jelenségek vizsgálatának módszereiben s szempontjaiban szerzett jártasság az önreflexió képességének elmélyítését szolgálja. Fejleszti a kooperatív, kommunikatív, konfliktusok kezelésére képes magatartást. A képzés során különös figyelmet érdemelnek az egyes életkorok, így a serdülő- és ifjúkor pszichológiai jellegzetességei.

E tanulmányok segítséget nyújtanak a nemi identitással kapcsolatos kérdések megértéséhez. Hozzájárulnak az öröm és szenvedés elviselésére érett, az alkalmazkodás és az önérvényesítés egyensúlyának kialakítására képes, reális önértékelésre és mások megértésére törekvő, felnőtt személyiség kialakításához.

Jelenismeret

A fejlesztési törekvések középpontjában itt a globalizáció kihívásaira válaszolni képes egyéni és kollektív magatartás alapjainak megteremtése áll. Ennek előfeltétele az új kommunikációs és kulturális környezetben való önálló tájékozódás képessége. Diákjaiknak meg kell ismerkedniük a modernizáció főbb trendjeivel és ellentmondásaival.

A nemzeti és európai identitás értelmének és jelentőségének felfogása. A természeti környezetben az emberi beavatkozás hatására végbemenő változások társadalmi és gazdasági meghatározottságának sokoldalú értelmezése.

Állampolgári ismeretek

8 óra

Belépő tevékenységformák

Esetelemzés, szerepjáték.

Döntési, vita- és konszenzus-teremtési helyzetek tanórai gyakoroltatása.

Egyéni és közös anyaggyűjtés, történelmi, jogi és irodalmi példák feldolgozása.

Témakörök	Tartalmak
A társadalmi szabályok 1 óra	A társadalmi együttélés szabályainak eredete és rendeltetése. □ Szokás, hagyomány, erkölcs, jog, illem.
Jogi alapismeretek 2 óra	Az emberi alapjogok. A jogegyenlőség elve. A gyermekek jogai. Diákjogok. Jogok és kötelességek a családban és az iskolában. Jogsérelem, jogorvoslat, büntetés. A büntetőeljárás szereplői és főbb szakaszai. Kihez forduljunk?
Állampolgári ismeretek 5 óra	Államformák, politikai rendszerek Az alkotmányosság alapelvei és védelme. A hatalmi ágak megkülönböztetése. Az állam és polgárai. A demokrácia működése. A nyilvánosság.. Választás, döntés, konfliktuskezelés. A politika intézményrendszere a mai Magyarországon és az Európai Unió országaiban. Nemzetközi konfliktusok, szövetségi rendszerek. Háború és béke. Magánérdek, közakarat. Társadalmi és politikai konfliktusok. Autonómia és szolidaritás. A társadalmi igazságosság kérdése. Politikai és szociális jogok. A kisebbségek helyzete és jogai. Az állam feladatai. Közpolitikák. A közigazgatás szintjei és ágazatai. Az önkormányzatiság. A szubszidiaritás elve. Civil szervezetek szerepe.

Társadalmi ismeretek

6 óra

Témakörök	Tartalmak
A család és a felnőtté válás 2 óra	Nemzedékek együttélése. A család funkciói és történelmi változásai. Nemi szerepek a családban és a társadalomban. A nemek kapcsolatának átalakulása. A házasság. Változások a gyermek- és ifjúkor tartamában, illetve társadalmi megítélésében. A szocializáció kérdései. Konfliktushelyzetek a családban. A népességszám és a várható életkor alakulásának kérdései Magyarországon.
Kultúra, közösség 1 óra	Egyén, közösség, társadalom. Tanulás és szocializáció. Az élő hagyomány. Kultúrák párbeszéde: önismeret és nyitottság. Önazonosság és társadalmi hovatartozás. A nemzet. A magyar nemzettudat sajátosságai és dilemmái. A lakóhelyi közösség múltjának hagyományainak megismertetése, kiemelve a bányászahagyományokat.

A társadalmi viszonyok	A társadalom rétegződése életkor, nemek, műveltség, vagyoni helyzet, foglalkozás, településformák, vallás és etnikum szerint. Életmód és társadalmi helyzet összefüggései.. Kisebbségi élethelyzetek. Előítélet, tolerancia, szolidaritás. Az életmód elemei. Munkaidő, szabadidő. A társadalmi helyzet változásai: egyéni és csoportos mobilitás.
3 óra	Társadalmi konfliktusok keletkezése és kezelése. A helyi társadalom fogalma. Konfliktusok a helyi társadalomban (pl. környezeti kockázatok, biztonság, szegénység, munkanélküliség). A településszerkezet változásai a mai Magyarországon.

Gazdasági ismeretek

10 óra

Belépő tevékenységformák

Gazdasági szövegek olvasása.
 Grafikonok, táblák elemzése.
 Vita gazdasági problémák megoldási lehetőségeiről.
 Önálló forrásgyűjtés gazdasági témákban.
 Gazdasági tevékenységek tervezése.
 Szituációs játékok (pl. felvételi elbeszélgetés, értékesítés).
 Rövidfilmek elemzése.
 Internetről céginformációk, pénzügyi információk, tőzsdehírek gyűjtése.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Vállalkozások szerepe, a vállalkozó	A vállalkozások csoportosítása méret, tevékenységi kör, vállalkozási forma, tulajdonforma szerint. A tulajdonformák. Egy kisvállalkozás alapítása (ötlet, terv, piac, források,) Profit, árbevétel, költségek. A vállalkozás sikerességének és kudarcának főbb okai. Marketingszemlélet, marketing eszközök. A nonprofit szféra főbb területei és sajátosságai. Vállalkozói tulajdonságok.
3 óra	
A munka világa	Munkaviszony, munkaszerződés, kollektív szerződés. A munkáltató és a munkavállaló kapcsolata. Egyéni és kollektív érdekek, érdekképviselet, érdekvédelmi szervezetek. Munkaerőpiac. Álláskeresés. A pénz szerepe. Az alapvető gazdasági törvényszerűségek.
2 óra	
Nemzetgazdaság	A költségvetés. Termelés, szolgáltatások, infrastruktúra. A gazdaság főbb sarokpontjai – gazdasági növekedés, foglalkoztatottság, infláció, belső egyensúly (költségvetés), külső egyensúly (fizetési mérleg), adósságállomány. A költségvetési hiány okai, veszélyei. Adók.(személyi jövedelemadó, ÁFA, társasági adó, helyi adók).□Konjunktúra és válság. A főbb nemzetgazdasági teljesítménymutatók (GDP, GNP).
2 óra	

Világgazdaság

3 óra

Külkereskedelem, export, import. A külgazdasági kapcsolatok főbb fajtái, a külkereskedelem. Export, import hazai jellemzői. Valuták, árfolyamok. A kereskedelem korlátai. Vámok, protekcionizmus. Hazánk és a nemzetközi gazdasági szervezetek (IMF, Világbank, WTO – volt GATT). EU-tagság gazdasági nézőpontból. EU-tagság előnyei és hátrányai gazdasági szempontok alapján, (pl. a munkaerő, tőke mobilitása milyen hatással lesz a diákok, mint leendő munkavállalók, vállalkozók életére).

Jelenismeret

6 óra

Belépő tevékenységformák

Esetfeldolgozás, esetelemzés, értelmezés.

Egyéni és csoportos anyaggyűjtés.

Kurrens irodalom, sajtó, dokumentumok önálló feldolgozása.

Csoportmunka: megbeszélés, feldolgozás, vita, szerepjáték.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Az új gazdasági és társadalmi világregnd

2 óra

A technológiai-gazdasági fejlődés sajátosságai és. világnézeti előfeltevései A növekedés dilemmái. A racionális gazdasági magatartás összetevői a piacgazdaságban. A mikro- és makroökonómia konfliktusai. A „láthatatlan kéz” és a „közlegelők tragédiája”. Állam és piac. Ökonómia és ökológia. Magyarország és a globalizáció kihívása. Az európai integráció kérdései. Civilizációs konfliktusok (etnikai, környezeti, vallási, gazdasági).

Kultúra és globalizáció

1 óra

A tanulás és a tapasztalatszerzés, a személyközi érintkezés átalakulása az informatikai és távközlési rendszerek hatására. A tömegkultúra jelenségeinek értelmezése. A kulturális sokféleség jelentősége és a fennmaradását fenyegető tendenciák. Szellemi és vallási körkép az ezredfordulón.

Az életmód átalakulása

2 óra

A munka világának átalakulása. Munkába lépés, pályaválasztás, munkavállalói stratégiák a mai gazdaságban. A fogyasztó „szabadsága” és kiszolgáltatottsága. A család kulturális, gazdasági és társadalmi funkcióinak átalakulása. A feminizmus törekvés Civilizációs és környezeti ártalmak. Mentálhigiénés problémák és beilleszkedési zavarok a felnőtté válás életszakaszában.

A növekedés határai	A technikai civilizáció és a gazdasági növekedés hatása a természeti környezetre. A fenntartható fejlődés elvei. A demográfiai robbanás társadalmi és gazdasági okai a „harmadik világban”. A népesség csökkenése és elöregedése, ennek problémái hazánkban és más európai országokban
1 óra	
Évvégi összefoglalás, Számonkérés	
2 óra	

Továbbhaladási feltételek

A tanuló ismerje a társadalmi együttélés alapvető szabályait, legyen tisztában alapvető jogaival és kötelességeivel. Ismerje a Magyar Köztársaság állam-és közigazgatási intézményrendszerét.

Legyen képes társadalmi problémák azonosítására, összetevőik felismerésére, ezek megvitatására, önálló véleményalkotásra.

Tudjanak példát mondani arra, hogy mivel foglalkozik egy vállalkozás. Legyenek képesek önálló véleményt formálni egy-egy gazdasági probléma okairól és megoldási lehetőségeiről.

Ismerje korunk modernizációs és globális folyamatait, legyen képes az önálló tájékozódásra és véleményformálásra a felmerülő világjelenségekkel és hazai problémákkal kapcsolatban.